

STRESZCZENIE

Niniejsza praca jest wielopłaszczyznową analizą porównawczą książki brajlowskiej z czarnodrukową, zarówno pod względem materialnej postaci obu typów wydawnictw, jak i sposobu przekazu oraz odbioru słowa pisanego i materiału graficznego. W dysertacji podjęto zarazem wyzwanie określenia roli zmysłów w kontakcie z książką i znaczenia polisensorycznych doświadczeń, które wpływają na komfort jej użytkowania oraz kształtują jakość relacji książka-czytelnik.

Rozważania te ujęto w dwóch częściach prezentowanej pracy. W **części eksploracyjno-opisowej** omówione zostały kwestie konstrukcji materialno-technicznej książki oraz zagadnienia jakości i funkcjonalności obok kompozycji typograficznej i zasad adaptacji tekstów czarnodrukowych na tekst brajlowski. Przedstawiono ewolucję pisma łacińskiego oraz zmieniających się koncepcji dotykowego pisma wypukłego z uwzględnieniem analogii pomiędzy tymi dwoma systemami. Przybliżony został także warsztat pisarzy widzących jak i z niepełnosprawnością wzrokową poprzez prezentację narzędzi i akcesoriów pisarskich. W kontekście znaczenia przeżyć estetycznych i wrażeń polisensorycznych przedstawiono rozwój technik graficznych stosowanych w tworzeniu szaty graficznej książki, jak również zasady przygotowywania graficznego materiału dotykowego (tyflografiki) do potrzeb osób niewidomych i słabowidzących. Omówiono ogólną problematykę czytelnictwa, typologii czytelników i ich nawyków lekturowych uwzględniając specyfikę czytania wzrokowego i dotykowego. Nie pominięto zagadnienia biblioterapii i terapeutycznego znaczenia kontaktu z książką. Poruszono także kwestię wyobrażeń surogatowych u osób z niepełnosprawnością wzroku. Świat wyobrażeń, będący przejawem wysoce indywidualnego procesu apercpcji dzieła potraktowano jako obszar wspólny dla widzących i niewidomych czytelników. Poddano również analizie, rzadko podejmowane w literaturze przedmiotu, zagadnienie dermooptryki, będące przejawem specyficznych dotykowych zdolności percepcyjnych osób niewidomych, a także zjawisko synestezji, czyli swoistego sprzężenia kanałów zmysłowych stanowiącego zarazem rozszerzenie doświadczeń zmysłowych i mechanizmów kojarzeniowych.

Część badawczo-empiryczna przedstawia analizę porównawczą trzech pozycji wydawniczych z lat 1980-2019 w wydaniu czarnodrukowym, brajlowskim i dźwiękowym. Analizę tę przeprowadzono metodą badania dokumentów według dziewięciu porządków proponowanych przez Radosława Cybulskiego, tj. zespołów elementów składowych książki, które spełniają określone funkcję w procesie jej użytkowania. Dotyczą one aspektów takich jak materialna konstrukcja książki, wyraz typograficzno-plastyczny, samoprezentacja czy więź z innymi książkami. Celem badania była identyfikacja różnic i podobieństw między badanymi książkami z uwzględnieniem wrażeń polisensorycznych. W części tej zawarto także opis książek dotykowych własnego autorstwa.

Analiza literatury przedmiotu oraz relacje osób z dysfunkcją wzroku, zebrane i opisane w obu częściach niniejszej pracy, dostarczyły odpowiedzi na postawione pytania badawcze: zidentyfikowano i scharakteryzowano analogie w konstrukcji książki czarnodrukowej i brajlowskiej, a także podobieństwa i różnice w sposobie zapisu i odczytu tekstu oraz ilustracji.